30. 4. 2013

ID: 90857

Dědění

Platnost vydědění podle ustanovení § 469a odst.1 písm.c) občanského zákoníku spočívá v tom, že potomek zůstavitele, který by jinak byl jeho dědicem, byl - uvažováno podle právní úpravy účinné do 31.12.2009 - pravomocným rozhodnutím soudu uznán vinným spácháním trestného činu, šlo-li o trestný čin spáchaný úmyslně a potomek zůstavitele byl pravomocným rozhodnutím soudu odsouzen k trestu odnětí svobody (podmíněnému nebo nepodmíněnému) v trvání nejméně jednoho roku; stejně jako odsouzení pro trestný čin se posuzuje rovněž odsouzení pro přípravu k trestnému činu nebo pro pokus trestného činu. Z hlediska ustanovení § 469 odst.1 písm.c) občanského zákoníku není významné, proti komu byl trestný čin zůstavitelova potomka namířen (kdo byl poškozeným), jakým jednáním (opomenutím) byl trestný čin spáchán nebo jaká byla pohnutka (motiv) protiprávního jednání potomka zůstavitele. V případě, že v době pořízení listiny o vydědění odsuzující rozhodnutí soudu ještě nebylo vydáno nebo nebylo pravomocné, v době pořízení listiny o vydědění nebyl trestný čin potomka kvalifikován jako úmyslný nebo v době pořízení listiny o vydědění nebyl zůstavitelovu potomku uložen trest odnětí svobody nebo uložený trest odnětí svobody nepřesahoval dobu jednoho roku, není důvod vydědění podle ustanovení § 469a odst.1 písm.c) občanského zákoníku naplněn; není přitom vůbec významné, zda (a že) ke splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 469a odst.1 písm.c) občanského zákoníku došlo dodatečně, popřípadě až v době smrti zůstavitele.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 1065/2011, ze dne 14.3.2013)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobkyň a) O. B., b) J. K., obou zastoupených JUDr. L.H., advokátkou se sídlem v H.K., proti žalovaným 1) H. S., 2) J. S., oběma zastoupeným JUDr. M.S., advokátem se sídlem v P., o určení dědického práva, vedené u Okresního soudu v Pardubicích pod sp. zn. 25 C 77/2007, o dovolání žalobkyně a) proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové - pobočky v Pardubicích ze dne 10. prosince 2009 č.j. 22 Co 446/2009-291 ve znění "doplňujícího" usnesení ze dne 10. prosince 2009 č.j. 22 Co 446/2009-298, a proti rozsudku Okresního soudu v Pardubicích ze dne 22. května 2009 č.j. 25 C 77/2007-250, tak, že řízení o dovolání žalobkyně a) proti rozsudku okresního soudu se zastavuje. Dovolání žalobkyně a) proti rozsudku krajského soudu ve výrocích o náhradě nákladů řízení se odmítá. Rozsudek krajského soudu ve znění "doplňujícího" usnesení se - s výjimkou výroku o zrušení rozsudku okresního soudu a o vrácení věci k dalšímu řízení - zrušuje a věc se v tomto rozsahu vrací Krajskému soudu v Hradci Králové k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Žalobkyně se žalobou podanou u Okresního soudu v Pardubicích dne 27.2.2007 domáhaly, aby bylo určeno, že jsou dědičkami po Ing. J. S., zemřelém 6.9.2004. Žalobu odůvodnily zejména tím, že jejich otec J. S. je vydědil závětí a listinou nazvanou "vysvětlení mé závěti" ze dne 23.11.2002, které jsou neplatné, neboť učinil tyto úkony "ve stavu obdobném stavu duševní poruchy", nejsou projevem jeho svobodné a vážně míněné vůle a jsou podepsány jako dvěma svědky sestřenicí dědičky H. S. a tetou dědice J. S. (syna zůstavitele), tj. "osobami blízkými závětí povolaných osob i zákonných dědiců". Podle názoru žalobkyň obsah listin ze dne 23.11.2002 nasvědčuje tomu, že "byly sestaveny a sepsány jinou osobou" a že podepsaní svědkové při slyšení u notáře dne 25.10.2006 "poskytli nepravdivé svědectví o způsobu, jakým byly listiny napsány a podepsány". Žalobkyně popírají tvrzení obsažená ve "vysvětlení závěti" ze dne 23.11.2002 a jsou přesvědčeny, že tu není žádný důvod k jejich vydědění; za "nepravdivá a nesmyslná" považují zejména tvrzení o tom, že by "o zůstavitele třicet let neprojevily zájem" a že by "v rozporu s dobrými mravy neposkytly zůstaviteli potřebnou pomoc v

nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech". Podle jejich přesvědčení to byl výhradně zůstavitel, který určoval utváření vzájemných vztahů se dcerami a "dal kategoricky najevo", že si nepřeje, aby se k němu dcery veřejně hlásily nebo aby se snažily o osobní kontakty s ním, případně aby se "přiblížily k jeho nové rodině". Zůstavitel nikdy své dcery nepřizval k setkání, neumožnil jim vstup do své rodiny, nevyhledával je, nesděloval jim nic ze svého života, nežádal o pomoc. Žil v kruhu své nové rodiny, pečovala o něho jeho druhá manželka, syn z druhého manželství a částečně i jeho sestra. Žalobkyně věděly, že je o otce postaráno, a nemohly mu poskytovat pomoc, neboť by to žalovaná 1) nestrpěla, žalobkyně a) navíc byla od roku 1998 vážně nemocná a do Prahy nemohla cestovat. Zůstavitel žalobkyně nikdy o svém zdravotním stavu neinformoval a jejich pomoc si výslovně nepřál. Podle žalobkyň nepřichází rovněž v úvahu důvod vydědění spočívající v tom, že "potomek byl odsouzen pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku". I když žalobkyně a) byla v roce 1988 odsouzena pro "majetkovou trestnou činnost podle ustanovení § 132 trestního zákona v tehdy platném znění" k trestu odnětí svobody v trvání tří let, byla po uplynutí poloviny trestu podmíněně propuštěna a od roku 1995 je její "trestní postih" zahlazen. Žalobkyně a) o tom, že bylo zahájeno její trestní stíhání, sama zůstavitele do jeho zaměstnání telefonicky informovala, zůstavitel "se i nadále (v té době) se žalobkyní a) kontaktoval", jejich vztahy byly stejné jako předtím, nikdy jí tyto okolnosti nevyčítal, jeho osoby, jeho cti nebo majetku a jeho rodiny se tato část života žalobkyně a) žijící v Bratislavě "ani v nejmenším nedotýkala".

Okresní soud v Pardubicích rozsudkem ze dne 22.5.2009 č.j. 25 C 77/2007-250 žalobu zamítl a rozhodl, že žalobkyně jsou "každá jednou polovinou" povinny zaplatit žalovaným na náhradě nákladů řízení 27.476,- Kč k rukám advokáta JUDr. M.S. a že každá ze žalobkyň je povinna zaplatit "státu na účet Okresního soudu v Pardubicích" na náhradě nákladů řízení "za znalečné" 5.292,- Kč. Z provedených důkazů dospěl k závěru, že zůstavitel netrpěl duševní poruchou a že listiny o vydědění nejsou neplatné ani z důvodu, že by je jako svědci podepsaly osoby blízké dědici. U žalobkyně a) byl pro její vydědění zůstavitelem dán důvod uvedený v ustanovení § 469a odst. 1 písm. c) občanského zákoníku, aniž by bylo třeba blíže zkoumat, zda se žalobkyně a) o zůstavitele skutečně nezajímala a neposkytovala mu pomoc, kterou jako dcera poskytnout měla. Podle soudu prvního stupně byly u žalobkyně b) naplněny důvody pro její vydědění zůstavitelem uvedené v ustanovení § 469a odst. 1 písm. a) a b) občanského zákoníku, když bylo prokázáno, že žalobkyně b) "neprojevovala o zůstavitele opravdový zájem, který by jako dcera projevovat měla", a to zejména v době, kdy byl již nemocen a byl v pokročilém věku, a že "neposkytla zůstaviteli žádnou pomoc, a to ani v době jeho nemoci či ve stáří"; navíc, jak sama vypověděla, zůstavitel o pomoc nežádal, proto po způsobu, jak mu pomoci, nijak nepátrala, což - jak dovodil soud prvního stupně - "dokresluje jistou míru lhostejnosti žalobkyně ve vztahu k zůstaviteli". Žalobu proti žalované 1) zamítl s odůvodněním, že závětním dědicem byl pouze žalovaný 2) a že tedy žaloba "měla směřovat pouze proti němu".

K odvolání žalobkyň Krajský soud v Hradci Králové - pobočka v Pardubicích rozsudkem ze dne 10.12.2009 č.j. 22 Co 446/2009-291 doplněným usnesením ze dne 10.12.2009 č.j. 22 Co 446/2009-298 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil ve výroku o zamítnutí žaloby o určení, že žalobkyně a) je dědičkou po zůstaviteli J. S., zemřelém dne 6.9.2004, změnil ve výrocích o náhradě nákladů řízení tak, že žalobkyně a) je povinna zaplatit žalovaným 12.181,50 Kč každému jednou polovinou k rukám advokáta JUDr. M.S. a že žalobkyně a) je povinna zaplatit České republice "na účet Okresního soudu v Pardubicích" náklady řízení 6.792,- Kč, a zrušil ve výrocích týkajících se žalobkyně b) a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení; žalobkyni a) dále uložil povinnost zaplatit žalovaným na náhradě nákladů odvolacího řízení 7.100,- Kč každému jednou polovinou k rukám advokáta JUDr. M.S. Poté, co shodně se soudem prvního stupně dovodil, že zůstavitel byl k pořízení závěti a listiny nazvané "vysvětlení mé závěti" ze dne 23.11.2002 způsobilý a že listiny obsahují dostatečné vymezení důvodů vydědění, odvolací soud souhlasil také se závěrem, že u žalobkyně a) byl naplněn důvod vydědění podle ustanovení § 469a odst. 1 písm. c) občanského

zákoníku. Podle názoru odvolacího soudu ustanovení § 469 odst. 1 písm. c) občanského zákoníku zůstaviteli umožňuje vydědit dědice za zvlášť závažné negativní jednání, které spočívá v tom, že dědic se dopustí úmyslného trestného činu, za nějž byl pravomocně odsouzen k trestu odnětí svobody nejméně na jeden rok; důvod vydědění je naplněn právní mocí odsuzujícího rozsudku trestního soudu a není tu významné, zda trest byl "zahlazen", neboť "občanský zákoník nespojuje žádný důsledek s tím, je-li dle trestního řádu později na odsouzeného za určitých podmínek pohlíženo, jako by odsouzen nebyl". I když bylo odsouzení žalobkyně a) zahlazeno ještě dříve, než zůstavitel pořídil listinu o vydědění, došlo "k vydědění žalobkyně a) důvodně". Při posuzování důvodu vydědění žalobkyně b) nevzal soud prvního stupně podle názoru odvolacího soudu v úvahu konstantní judikaturu, podle níž je při uplatnění důvodu vydědění podle ustanovení § 469 odst. 1 písm. b) občanského zákoníku nutno zkoumat také to, zda vyděděný potomek měl reálnou možnost projevovat zájem o zůstavitele, zda zůstavitel o jeho zájem stál, případně zda snad k narušení vztahů mezi zůstavitelem a potomkem sám zůstavitel nepřispěl, a podle níž je při uplatnění důvodu vydědění podle ustanovení § 469 odst. 1 písm. a) občanského zákoníku třeba posuzovat rovněž to, zda zůstavitel byl ve stáří či nemoci odkázán jen na pomoc potomka a zda tento potomek v rozporu s dobrými mravy zůstaviteli pomoc neposkytl; zejména je třeba vzít v úvahu, zda se zůstaviteli dostávalo potřebné pomoci od toho, s nímž sdílel společnou domácnost. Vzhledem k tomu, že hodnocení této otázky je zásadní pro posouzení platnosti důvodů vydědění žalobkyně b), činí absence tohoto hodnocení rozsudek soudu prvního stupně v této části nepřezkoumatelným. K otázce pasivní legitimace žalované 1) ve věci odvolací soud uvedl, že nelze "odhlédnout od toho, že již dědický soud v usnesení č.j. 32 D 1034/2006-116 ze dne 23.1.2007 vymezil okruh účastníků tohoto sporného řízení".

Okresní soud v Pardubicích poté rozsudkem ze dne 26.6.2010 č.j. 25 C 77/2007-344 určil, že žalobkyně b) je dědičkou po Ing. J. S., zemřelém dne 6.9.2004, a rozhodl, že žalovaní jsou povinni zaplatit žalobkyni b) každý jednou polovinou "náklady řízení před soudem prvního stupně" v celkové výši 25.610,50 Kč a "náklady řízení před soudem druhého stupně" v celkové výši 8.044,50 Kč, vše k rukám advokátky JUDr. L.H., že žalovaní jsou povinni každý jednou polovinou zaplatit České republice "na účet Okresního soudu v Pardubicích" na náhradě nákladů řízení 3.792,- Kč, že žalobkyně a) je povinna zaplatit České republice - Okresnímu soudu v Pardubicích na "doplatku soudního poplatku za žalobu a odvolání do rozsudku zdejšího soudu ze dne 22.5.2009 č.j. 25 C 77/2007-250" celkem 1.000,- Kč a že žalobkyně b) je povinna zaplatit České republice - Okresnímu soudu v Pardubicích na "doplatku soudního poplatku za žalobu a odvolání do rozsudku zdejšího soudu ze dne 22.5.2009 č.j. 25 C 77/2007-250" celkem 1.000,- Kč. Dospěl k závěru, že důvody k vydědění žalobkyně b) podle ustanovení § 469a odst.1 písm.a) a b) občanského zákoníku ze strany zůstavitele nejsou dány, neboť zůstavitel neměl zájem o kontakty se žalobkyní b), i když se o ně snažila, že zůstavitel "existenci obou žalobkyň před synem dlouho tajil stejně jako dřívější občasné kontakty s nimi", že žalobkyně b) "neměla možnost se o otce v době jeho nemoci náležitě starat, když nebylo jasné, že by její pomoc byla vítána", a že "informace žalobkyň o stavu jejich otce byly odlišné od reality".

K odvolání žalovaných Krajský soud v Hradci Králové - pobočka v Pardubicích rozsudkem ze dne 7.12.2010 č.j. 22 Co 435/2010-375 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně (v napadených výrocích ve věci samé a o náhradě nákladů řízení) a rozhodl, že žalovaní jsou povinni zaplatit žalobkyni b) každý jednou polovinou na náhradě nákladů odvolacího řízení 11.296,- Kč k rukám advokátky JUDr. L.H. Shodně se soudem prvního stupně dospěl k závěru, že důvod pro vydědění žalobkyně b) podle ustanovení § 469a odst.1 písm.b) občanského zákoníku nebyl naplněn, neboť sám zůstavitel se k žalobkyni b) již od jejího dětství jako k dceři nehlásil a před synem z druhého manželství dokonce "tajil její existenci", a nelze proto uzavřít, že by vzájemné odcizení zavinila žalobkyně b). Důvod k vydědění žalobkyně b) podle ustanovení § 469a odst.1 písm.a) občanského zákoníku není dán proto, že zůstavitel nebyl ve své nemoci odkázán na její péči, když se o něho starala jeho současná rodina, s

níž sdílel společnou domácnost, a že žalobkyně b) s ohledem na "absenci běžného vztahu otce a dcery" ani neměla "reálnou možnost zůstaviteli potřebnou pomoc poskytnout".

Proti rozsudku odvolacího soudu ze dne 10.12.2009 č.j. 22 Co 446/2009-291 doplněnému usnesením ze dne 10.12.2009 č.j. 22 Co 446/2009-298 a proti rozsudku soudu prvního stupně ze dne 22.5.2009 č.j. 25 C 77/2007-250 žalobkyně a) podala (ve výrocích jí se týkajících) dovolání. Nesouhlasí se závěrem soudů o tom, že by důvod vydědění potomka zůstavitele podle ustanovení § 469a odst. 1 písm. c) občanského zákoníku byl naplněn právní mocí odsuzujícího trestního rozsudku. Žalobkyně a) sice byla v dubnu 1988 Obvodním soudem Bratislava 2 odsouzena pro "trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle ustanovení § 132 odst. 1 písm. c) trestního zákona v tehdy platném znění" a byl jí uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání 3 let, jehož výkon nastoupila dne 13.7.1988, avšak na základě Rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 1.1.1990 byla (ještě předtím, než bylo rozhodnuto o její žádosti o podmíněné popuštění) propuštěna dne 2.1.1990 na svobodu a její odsouzení bylo v roce 1994 zahlazeno s tím, že se na ni "hledí, jako kdyby nebyla odsouzena". Vzhledem k tomu, že její odsouzení bylo pravomocně zahlazeno osm let před sepsáním "vyděďovacích listin", mělo by se na ni i z hlediska dědického práva hledět "jako na osobu netrestanou". U důvodu vydědění podle ustanovení § 469a odst.1 písm.c) občanského zákoníku je třeba podle názoru žalobkyně a) důkazy objasnit, o jaký trestný čin se jednalo, jaká byla míra zavinění pachatele, kdo byl poškozenou osobou a do jaké míry se tímto trestným činem potomek svého rodiče dotkl; navíc ani nelze připustit, aby za trestné činy spáchané vůči jiným subjektům (poškozeným byl "stát") mohl dědice "trestat jeho rodič". Aby bylo možné odsouzení žalobkyně a) označit za "zvlášť negativní chování jednání dědice", je nutné k tomuto označení připojit také příslušné důkazy o charakteru takového jednání, žalovaní však ani neuvedli žádné argumenty o tom, jakým způsobem byl zůstavitel odsouzením žalobkyně a) poškozen a ve "vyděďovacích listinách" je pouze obecně konstatováno, že žalobkyně a) poškodila dobrou pověst rodiny. Dobrá pověst rodiny ovšem utrpět nemohla, protože rodina zůstavitele trvale bydlela v Praze a zůstavitel pracoval v zahraničí (v té době několik let na Kubě, kde se zdržovala i celá jeho rodina), zatímco žalobkyně a) žila v Bratislavě, kde byla také odsouzena. Zůstavitel byl žalobkyní a) na počátku policejního šetření a také v průběhu celého trestního řízení podrobně o skutkovém stavu informován a žalobkyně a) prokázala, že tento důvod vydědění zůstavitel vůči ní užít nechtěl a že "jeho užití by odporovalo logice věci a jejich vzájemnému vztahu" (zůstavitel své dceři trestní stíhání nepřipomínal, nevytýkal jí je, nadále ji finančně a jinak podporoval, do výkonu trestu odnětí svobody jí psal, po jejím propuštění na svobodu na ni převedl své restituční nároky na Slovensku). Žalobkyně a) dále namítá, že soudy (i přes námitky žalobkyň) nevyhodnotily "pravost" závěti a "vyděďovací listiny", zejména nevyhodnotily pravdivost všech vyděďovacích důvodů, a že proto nemohly ze všech důvodů použít pouze údaj o trestním postihu žalobkyně a). Uvádí, že do roku 1998 se se zůstavitelem pravidelně osobně stýkali, převážně v Praze, kam žalobkyně a) jezdila. Po operaci mozku v roce 1998 žalobkyně a) již nemohla jezdit za zůstavitelem do Prahy, pravidelně si však telefonovali a dopisovali. Žalobkyně a) po celou dobu tolerovala přání zůstavitele, aby mu "nevolala ani nepsala domů", neboť si to nepřála manželka zůstavitele. Žalobkyně a) navrhla, aby dovolací soud zrušil rozsudky soudů obou stupňů v napadených výrocích a aby věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31.12.2012 (dále jen "o.s.ř."), neboť dovoláním je napaden rozsudek odvolacího soudu, který byl vydán před 1.1.2013 (srov. Čl. II bod 7. zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání bylo podáno oprávněnou osobou (účastnicí řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Podle ustanovení § 236 odst.1 o.s.ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

Žalobkyně a) napadá dovoláním kromě rozhodnutí krajského soudu rovněž rozsudek Okresního soudu v Pardubicích ze dne 22.5.2009 č.j. 25 C 77/2007-250. Uvedený rozsudek není rozhodnutím odvolacího soudu; jde o rozhodnutí soudu prvního stupně, již z toho důvodu je jeho přezkum dovolacím soudem vyloučen a občanský soudní řád proto ani neupravuje funkční příslušnost soudu pro projednání dovolání podaného proti takovému rozhodnutí soudu prvního stupně (srov. § 10a o.s.ř.).

Nedostatek funkční příslušnosti je neodstranitelným nedostatkem podmínky řízení; Nejvyšší soud ČR proto řízení o dovolání žalobkyně a) proti rozsudku Okresního soudu v Pardubicích ze dne 22.5.2009 č.j. 25 C 77/2007-250 podle ustanovení § 104 odst.1 o.s.ř. zastavil (srov. též právní názor vyjádřený například v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4.9.2003 sp. zn. 29 Odo 265/2003, které bylo uveřejněno pod č. 47 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2006).

Žalobkyně a) napadá dovoláním také výroky rozsudku odvolacího soudu, kterými bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení.

Z ustanovení § 167 odst. 1 o.s.ř. vyplývá, že rozhodnutí o náhradě nákladů řízení má z pohledu formy rozhodnutí povahu usnesení, kterou neztrácí ani v případě, jestliže je přičleněno k rozhodnutí o věci samé, u něhož je stanovena forma rozsudku. Přípustnost dovolání proti napadenému výroku o náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně a o náhradě nákladů odvolacího řízení je proto třeba zkoumat z hledisek zákonných ustanovení, která stanoví podmínky přípustnosti dovolání proti usnesení odvolacího soudu (§ 237 až § 239 o.s.ř.).

Přípustnost dovolání proti rozhodnutí o náhradě nákladů řízení podle hledisek uvedených v ustanoveních § 237, § 238 a § 238a o.s.ř. není dána, neboť se nejedná o rozhodnutí ve věci samé, a nevyplývá ani z ustanovení § 239 o.s.ř., protože nejde o případy v něm uvedené. Protože dovolání proti výroku usnesení odvolacího soudu o náhradě nákladů řízení není přípustné (srov. též usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31.1.2002 sp. zn. 29 Odo 874/2001, které bylo uveřejněno pod č. 4 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2003), bylo dovolání žalobkyně a) podané také proti tomuto rozhodnutí podle ustanovení § 243b odst.5 věty první a § 218 písm.c) o.s.ř. odmítnuto.

Přípustnost dovolání žalobkyně a) proti rozsudku odvolacího soudu ve výroku, kterým byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně o zamítnutí žaloby o určení jejího dědického práva po zůstaviteli Ing. J. S., zemřelém dne 6.9.2004, se řídí ustanovením § 237 o.s.ř.

Dovolání je přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé [§ 237 odst. 1 písm. a) o.s.ř.], jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil [§ 237 odst. 1 písm. b) o.s.ř.], nebo jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o.s.ř. a jestliže dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam [§ 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř.].

Žalobkyně a) dovoláním napadá rozsudek odvolacího soudu ve výroku, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé. Podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o.s.ř. dovolání není přípustné, a to již proto, že ve věci samé nebylo soudem prvního stupně vydáno rozhodnutí, které by bylo odvolacím soudem zrušeno. Dovolání žalobkyně a) proti rozsudku odvolacího soudu tedy může

být přípustné jen při splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř.

Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř. zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak (§ 237 odst. 3 o.s.ř.); k okolnostem uplatněným dovolacími důvody podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) a § 241a odst. 3 o.s.ř. se nepřihlíží.

Dovolací soud je při přezkoumání rozhodnutí odvolacího soudu zásadně vázán uplatněnými dovolacími důvody (srov. § 242 odst. 3 o.s.ř.); vyplývá z toho mimo jiné, že při zkoumání, zda napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve smyslu ustanovení § 237 odst. 3 o.s.ř. ve věci samé po právní stránce zásadní právní význam, může posuzovat jen takové právní otázky, které dovolatel v dovolání označil.

Přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř. není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Přípustnost dovolání nastává tehdy, jestliže dovolací soud za použití hledisek, příkladmo uvedených v ustanovení § 237 odst. 3 o.s.ř., dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé po právní stránce zásadní význam skutečně má.

V projednávané věci bylo pro rozhodnutí soudů významné vyřešení právní otázky, zda zůstavitel může z důvodu uvedeného v ustanovení § 469a odst.1 písm.c) občanského zákoníku platně vydědit svého potomka, který byl odsouzen pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku, jestliže jeho odsouzení bylo ještě před pořízením listiny o vydědění pravomocně zahlazeno (a na pachatele se hledí, jako by nebyl odsouzen). Uvedená právní otázka dosud nebyla v rozhodovací činnosti dovolacího soudu vyřešena. Vzhledem k tomu, že její posouzení bylo pro rozhodnutí projednávané věci významné (určující), představuje napadený rozsudek odvolacího soudu ve výroku o věci samé týkajícím se žalobkyně a) rozhodnutí, které má po právní stránce zásadní význam. Dovolací soud proto dospěl k závěru, že dovolání žalobkyně a) proti potvrzujícímu výroku rozsudku odvolacího soudu je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o.s.ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o.s.ř.), Nejvyšší soud České republiky dospěl k závěru, že dovolání žalobkyně a) je opodstatněné.

V projednávané věci bylo (mimo jiné) zjištěno (správnost skutkových zjištění soudů přezkumu dovolacího soudu nepodléhá - srov. § 241a odst.2 a 3 a § 242 odst.3 o.s.ř.), že v průběhu řízení o dědictví po J. S., zemřelém dne 6.9.2004, byla předložena jednak allografní závěť sepsaná dne 23.11.2002, podle níž zůstavitel odkázal svůj majetek žalovanému 2) a podle níž vydědil žalobkyně a) a b), protože o něj "30 let neprojevovaly vůbec zájem a nikdy mu tedy ani neposkytly pomoc" s tím, že "vydědění se týká i případných manželů dcer a jejich případných potomků", jednak allografní listina zůstavitele označená jako "vysvětlení mé závěti" ze dne 23.11.2002, v níž zůstavitel vylíčil důvody vydědění žalobkyň následovně: "Dcera O. B. o mne neprojevuje zájem již 30 let, nepíše mi ani k svátkům a výročím, vím jen od svého spolužáka právníka, že byla odsouzena v 80. letech za trestný čin podvodu a zpronevěry na 3 roky vězení a tím pošpinila čest naší rodiny" a že "dcera J. (není mi známo, zda se provdala) od roku 1970 o mne také nejeví žádný zájem a moje pokusy o sblížení nevyšly a i ona pošpinila čest rodiny a mého jména nečestným jednáním". Žalobkyně a) byla rozsudkem Obvodního soudu Bratislava 2 ze dne 26.4.1988 sp. zn. 3 T 36/88 odsouzena "pro majetkovou trestnou činnost podle § 132 trestního zákona" k trestu odnětí svobody v délce 3 let a její odsouzení bylo usnesením Obvodního soudu Bratislava 2 ze dne 8.9.1994 sp. zn. 2 Nt 30/94 zahlazeno s tím, že se na "pachatelku hledí, jako by nebyla odsouzena"; usnesení nabylo právní moci dnem 30.9.1994.

Vydědění představuje projev vůle, kterým zůstavitel odnímá dědické právo svému potomku, jemuž by jinak ze zákona náleželo (§ 473 a § 479 občanského zákoníku). Nezbytnou obsahovou náležitostí tohoto projevu zůstavitelovy vůle je výslovné uvedení důvodu vydědění (§ 469a odst. 3 část věty za středníkem občanského zákoníku). Výčet důvodů způsobilých k vydědění je vymezen taxativně v ustanovení § 469a odst. 1 občanského zákoníku (srov. například zprávu Nejvyššího soudu SSR ze dne 22. 5. 1985 sp. zn. Cpj 13/1985, uveřejněnou pod č. 50 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1985).

Podle ustanovení § 469a odst.1 písm.c) občanského zákoníku zůstavitel může vydědit potomka, jestliže byl odsouzen pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku.

Platnost vydědění podle ustanovení § 469a odst.1 písm.c) občanského zákoníku spočívá v tom, že potomek zůstavitele, který by jinak byl jeho dědicem, byl - uvažováno podle právní úpravy účinné do 31.12.2009 - pravomocným rozhodnutím soudu uznán vinným spácháním trestného činu, že šlo o trestný čin spáchaný úmyslně a že potomek zůstavitele byl pravomocným rozhodnutím soudu odsouzen k trestu odnětí svobody (podmíněnému nebo nepodmíněnému) v trvání nejméně jednoho roku; stejně jako odsouzení pro trestný čin se posuzuje rovněž odsouzení pro přípravu k trestnému činu nebo pro pokus trestného činu. Z hlediska ustanovení § 469 odst.1 písm.c) občanského zákoníku není významné, proti komu byl trestný čin zůstavitelova potomka namířen (kdo byl poškozeným), jakým jednáním (opomenutím) byl trestný čin spáchán nebo jaká byla pohnutka (motiv) protiprávního jednání potomka zůstavitele.

Zůstavitel smí svého potomka vydědit z důvodu uvedeného v ustanovení § 469a odst.1 písm.c) občanského zákoníku, jen jestliže v době pořízení listiny o vydědění byl jeho potomek osobou odsouzenou pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku pravomocným rozhodnutím soudu. V případě, že v době pořízení listiny o vydědění odsuzující rozhodnutí soudu ještě nebylo vydáno nebo nebylo pravomocné, že v době pořízení listiny o vydědění nebyl trestný čin potomka kvalifikován jako úmyslný nebo že v době pořízení listiny o vydědění nebyl zůstavitelovu potomku uložen trest odnětí svobody nebo uložený trest odnětí svobody nepřesahoval dobu jednoho roku, není důvod vydědění podle ustanovení § 469a odst.1 písm.c) občanského zákoníku naplněn; není přitom vůbec významné, zda (a že) ke splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 469a odst.1 písm.c) občanského zákoníku došlo dodatečně, popřípadě až v době smrti zůstavitele.

Bylo-li odsouzení zahlazeno, hledí se na pachatele, jako by nebyl odsouzen [srov. § 70 odst.1 trestního zákona účinného do 31.12.2009 (§ 106 nyní platného trestního zákoníku) a obdobnou právní úpravu ve Slovenské republice].

Právním důsledkem zahlazení odsouzení je zákonná fikce neodsouzení pachatele, která nastává dnem právní moci rozhodnutí, jímž bylo odsouzení zahlazeno. Právní význam zahlazení odsouzení spočívá v tom, že "k odsouzení - pokud s ním zákon spojuje některé právní následky - se nepřihlíží" a že "na pachatele se hledí, jako by nebyl odsouzen, i když šlo o odsouzení nepodmíněné a trest byl na odsouzeném vykonán" (srov. Pavel Šámal, František Púry, Stanislav Rizman: Trestní zákon, 6. vydání. Praha: 2004, s. 577, 617). Znamená to (mimo jiné), že k odsouzení pachatele, které bylo pravomocným rozhodnutím zahlazeno, se nepřihlíží nejen v oblasti trestního práva, ale vždy, spojuje-li s odsouzením pachatele zákon (samozřejmě včetně občanského zákoníku) určité právní následky.

Ustanovení § 469a odst.1 písm.c) občanského zákoníku spojuje důvod, pro který zůstavitel může vydědit svého potomka, jenž by se jinak stal jeho dědicem - na rozdíl od ustanovení § 469 občanského zákoníku, podle něhož je dědicky nezpůsobilý ten, kdo se dopustil úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům, i když nebyl pravomocně odsouzen - s odsouzením pachatele pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku. Došlo-li

však k zahlazení odsouzení a vznikla-li tím zákonná fikce neodsouzení pachatele, má to (mimo jiné) za následek, že na potomka zůstavitele nadále (po právní moci rozhodnutí, kterým bylo odsouzení zahlazeno) nelze hledět jako na "odsouzeného" a že se proto důvod k vydědění podle ustanovení § 469a odst.1 písm.c) občanského zákoníku nemůže uplatnit.

Vzhledem k tomu, že v projednávané věci došlo k zahlazení odsouzení žalobkyně a) ještě dříve, než zůstavitel pořídil dne 23.11.2002 listinu o jejím vydědění, a že tedy v době pořízení listiny o vydědění platila o žalobkyni a) ze zákona fikce jejího neodsouzení, nemůže obstát závěr odvolacího soudu, podle kterého byl u žalobkyně a) naplněn důvod vydědění podle ustanovení § 469a odst. 1 písm. c) občanského zákoníku.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu ve výroku, kterým byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé, spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Nejvyšší soud České republiky proto rozsudek odvolacího ve znění "doplňujícího" usnesení ze dne 10.12.2009 č.j. 22 Co 446/2009-298 v tomto výroku a v akcesorických výrocích o náhradě nákladů řízení podle ustanovení § 243b odst. 2 část věty za středníkem o.s.ř. zrušil a věc podle ustanovení § 243b odst.3 věty první o.s.ř. vrátil v tomto rozsahu odvolacímu soudu (Krajskému soudu v Hradci Králové) k dalšímu řízení.

(zdroj: www.nsoud.cz)

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Odpovědnost za vady
- Náhrada nákladů na výživu pozůstalých (jiných) osob
- Mezinárodní příslušnost ve věcech rodičovské zodpovědnosti
- Smlouva o dílo (exkluzivně pro předplatitele)
- Spotřebitelský úvěr (exkluzivně pro předplatitele)
- Starobní důchod (exkluzivně pro předplatitele)
- Veřejná obchodní společnost (exkluzivně pro předplatitele)
- Vypořádání SJM (exkluzivně pro předplatitele)
- Přiměřené protiplnění
- Předkupní právo
- Ochrana osobnosti